

Tekijyys RDA-kuvailussa

RDA-verkkokoulutus 15.6.2017

Marja-Liisa Seppälä

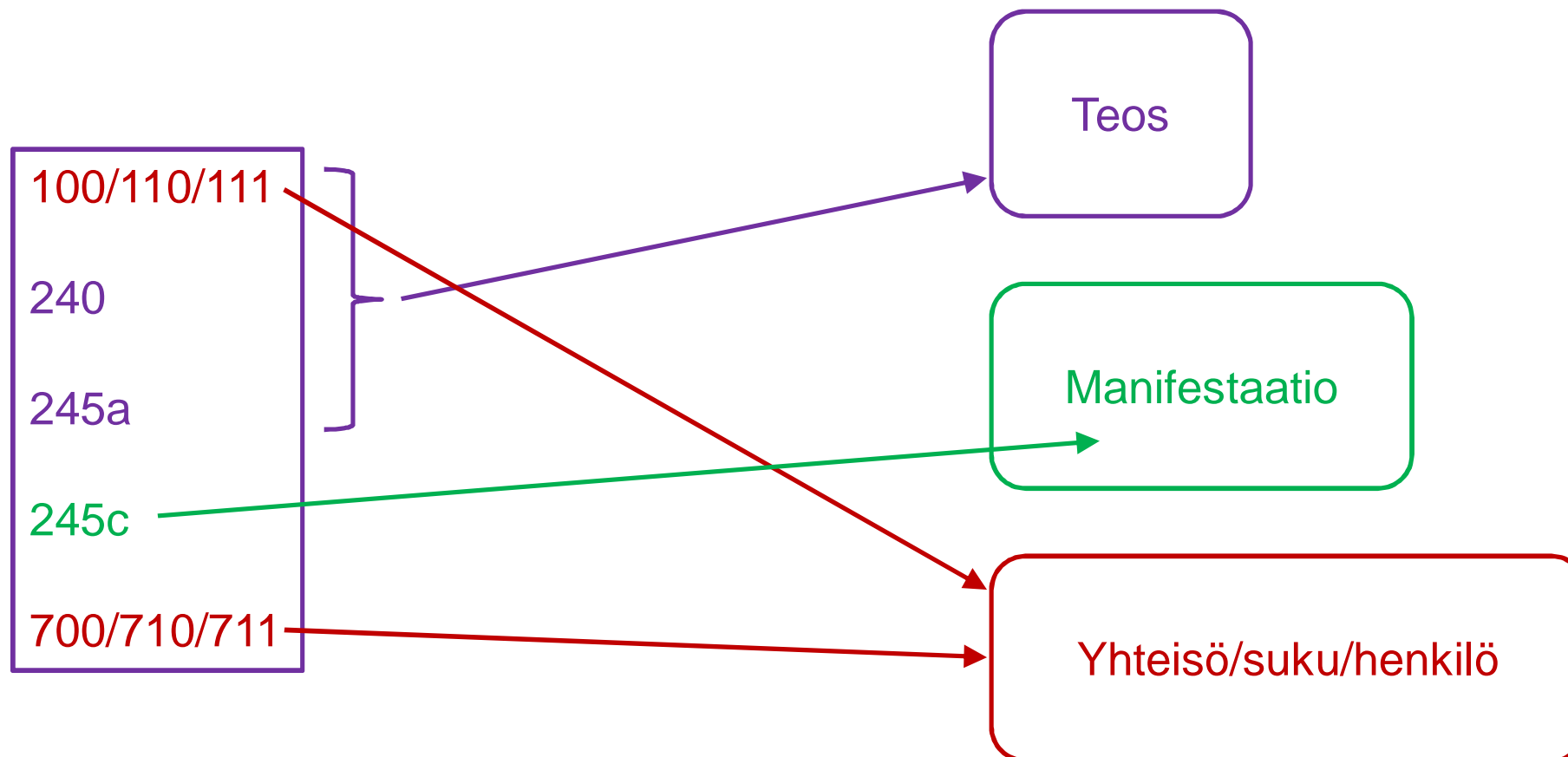
Esityksen sisällöstä

- Tässä esityksessä keskitytään
  - Tekijyyden määrittelyyn ja tekijätietojen valintaan tiedonlähteestä RDA-ohjeita noudattaen ja tulkiten
- Tekijätiedot aiheuttaneet paljon keskustelua kirjastoissa
  - Tässä esityksessä mukana kuvailuehdotuksia, joihin olisi hyvä saada kommentteja kirjastojen kuvailijoilta

Tekijyys MARC 21:n kentissä

- 100/110/111-kentissä ovat teoksen tekijätiedot (viittaus teoksesta teoksen tekijään)
  - Näitä kenttiä käytetään myös teoksen auktorisoidun hakutiedon osana yhdessä 240-, 245- ja 245a-kentän kanssa viitattaessa manifestaatiosta teokseen
- 245c-kentässä ovat manifestaation identifiointiin ja kuvailuun liittyvät vastuullisuustiedot
- 700/710/711-kentissä ovat teoksen tai ekspression tekijätiedot tai teokseen liittyvän muun toimijan tiedot (viittaukset teoksesta tai ekspressiosta vastaaviin tekijöihin)

Tekijyyskentät ja RDA-entiteetit

Tekijyys RDA-tekstissä

- Tässä esityksessä käsitellään kolmea RDA-tekijää:
  - Teoksen tekijää (creator): vastuussa teoksen sisällön luomisesta (19.2)
  - Teokseen liittyvää muuta toimijaa: suhteessa teokseen mutta ei tekijänä (19.3)
  - Ekspression tekijä: osallistuu ekspression toteuttamiseen (20.2)
- I-liitteen roolitermejä (eli tekijäviittausten suhdemääritteitä) voi käyttää apuna analysoitaessa, kuka aineistossa esiintyvistä tekijöistä on
  - Teoksen tekijä (creator) (I.2.1): esim. kirjoittaja, taiteilija
  - Muu teokseen liittyvä toimija (I.2.2): esim. asiantuntija, julkaisija
  - Ekspression tekijä (contributor) (I.3.1): esim. toimittaja, esittäjä

RDA-tekijyys ja MARC 21:n kentät

- Roolitermien käyttö tekijäviittauksissa (MARC21:n osakenttä e) ei ole RDA:ssa pakollista, mutta suositeltavaa:
  - Siirryttäessä MARC 21:stä uuteen tietomalliin ilman tarkempaa määritettä 100/110/111-kentissä olevat tekijät saavat yleisen roolitermin *teoksen tekijä*
  - 700/710/711-kentissä oleville tekijöille ja toimijoille ei pystytä määrittämään edes yleistä roolitermiä
- RDA:n roolitermejä ja niiden määritelmiä päivitetään kansainvälisten muutosten ja käännöstarjennusten vuoksi, mm.
  - *Teettäjä* (commissioning body) muutetaan *toimeksiantajaksi*

Roolitermit eli toimijaviittausten määritteet

- *Author*-termin (kirjoittaja) käännöstä pitäisi miettiä uudelleen:
  - *Kirjoittaja* liian suppea merkitykseltään, ehdotettu *tekstiteoksen tekijää*, joka sopisi paremmin roolitermiksi, kun yhteisö on teoksen tekijänä
- *Kokoaja*-termin (compiler) määritelmää on täydennettävä englanninkielisen määritelmän mukaiseksi:
  - *Kokoaja* ei tarkoita teoksen sisällön muokkaajaa tai selkeyttäjää eikä yhden tai useamman teoksen tekijän teosten tai niiden osien valitsijaa ja yhdistäjää.
  - *Kokoaja*-rooli on siis melko spesifi ja harvinainen, esim. bibliografian tekijä
  - Aineistossa mainittu *kokoaja* vastaa RDA-kuvailussa useimmiten *toimittajaa*

Tekijyys manifestaation kuvailussa

- Vastuullisuustieto (kenttä 245c) on RDA:n näkökulmasta osa manifestaation (aineiston) identifiointia ja kuvailua, eikä niinkään viittaus aineiston tekijään
- Vastuullisuustieto (2.4.1.1):
  - Tiedot aineiston tiedollisen tai taiteellisen sisällön luomisesta tai toteutuksesta vastuussa olevista henkilöistä, suvuista tai yhteisöistä ja/tai niiden roolista
- Tiedot vastuullisuuteen otetaan suoraan tiedonlähteestä
  - Ensisijainen tiedonlähde päänimekkeeseen liittyvässä vastuullisuustiedossa (2.4.2.2) on päänimekkeen ensisijainen tiedonlähde eli nimiösivu
  - Jos nimiösivu puuttuu tai tietoa ei esiinny nimiösivulla, käytetään tiedonlähteenä muita aineistossa olevia tiedonlähteitä järjestyksessä: nimiösivu -> kansi -> jne. (2.2.2.2)

Vastuullisuustietojen valinta

- RDA vaatii vain ensimmäisen tiedonlähteessä mainitun päänimekkeeseen liittyvän vastuullisuustiedon merkitsemistä (2.4.2):
  - Suomalainen linjaus kohtaan 2.4.2 kehottaa merkitsemään kaikki aineiston tunnistamisen kannalta tärkeät vastuullisuustiedot tiedonlähteestä.
- Roolien vaikutus vastuullisuustiedon valintaan:
  - Jos ensisijaisessa tiedonlähteessä on mainittu vain toimittaja, poimitaanko vastuullisuustietoon kirjoittaja-roolissa olevat tekijät jostain muualta kirjasta?
  - Jos esim. toimittajan voidaan tulkita *osallistuneen sisällön toteutukseen* (2.4.2.1), ei vastuullisuustietoon merkitä muualla aineistossa esiintyviä tekijöitä

Esimerkki

Ote nimiösivulta

**VÄHEMMÄN
LIHAA**
**KOHTI KESTÄVÄÄ
RUOKAKULTTUURIA**

TOIMITTANUT
HANNA MATTILA

Esimerkki (2)

- Vastuullisuustietoon merkittäisiin vain ensisijaisessa tiedonlähteessä mainittu toimittaja, joka on siis osallistunut aineiston sisällön toteutukseen eli on ekspression tekijä
- Muutos Melindassa olevaan kuvailuun:
  - 245 00 |a Vähemmän lihaa : |b kohti kestäväää ruokakulttuuria / |c toimittanut Hanna Mattila ; ~~[artikkelien] kirjoittajat: Mikael Fogelholm, Anu Hopia, Juha-Matti Katajajuuri, Hannele Kulanko, Heikki Lehtonen, Outi Luukkonen, Hanna Mattila, Johanna Mäkelä, Mari Niva, Marja-Leena Ovaskainen, Pasi Pohjolainen, Hannele Pulkkinen, Helmi Risku-Norja, Petri Tapio.~~

Teoksen ja ekspression tekijät

- Teoksen tekijä eli henkilö, suku tai yhteisö, joka on vastuussa teoksen sisällön luomisesta (19.2.1.1), merkitään MARC 21 -formaatin kenttiin 100/110/111 tai 700/710/711
- Teokseen liittyvä muu toimija eli henkilö, suku tai yhteisö, jonka suhde teokseen on muu kuin tekijä-suhde (19.3.1.1), merkitään MARC 21 -formaatin kenttiin 700/710/711
- Ekspression tekijä eli henkilö, suku tai yhteisö, joka osallistuu ekspression toteuttamiseen (20.2.1.1.1), merkitään MARC 21 -formaatin kenttiin 700/710/711

Teoksen ja ekspression tekijöiden valinta

- RDA painottaa teoksen tekijän määrittelyn tärkeyttä:
  - Teoksen pääasiallinen tekijä tai ensimmäisenä tiedonlähteessä mainittu tekijä on pakollista merkitä kuvailuun (19.2)
  - Aina on yritettävä löytää teokselle tekijä, jos se on mahdollista
- Voi tehdä tekijästä 1XX- tai 7XX-kentän, vaikka tekijää ei olisi mainittukaan vastuullisuustiedoissa eli kentässä 245c
  - Teoksen/ekspression tekijätietojen valintaan on vastuullisuustietoa useampia tiedonlähdevaihtoehtoja, ja toisaalta tiukempi seula, mitä tietoa hyväksytään tiedonlähteestä kuvailuun
- ∅ Vastuullisuustiedot ja tekijätiedot voivat sisällöllisesti erota toisistaan

Tekijätietojen lähteet

- Tiedonlähteet (19.1.1):
  - Teoksen tekijän ensisijainen tiedonlähde on sama kuin vastuullisuustietojen tiedonlähde eli nimiösivu (2.2.2.2):
    - Samoja nimiä esiintyy sekä vastuullisuustiedoissa että tekijäviittauksissa
  - Jos tiedot ensisijaisessa tiedonlähteessä ovat riittämättömät tai epäselvät, voidaan tiedot ottaa:
    - selkeistä merkinnöistä, jotka esiintyvät muualla aineistossa
    - tiedosta, joka esiintyy vain aineiston **sisällössä** (esim. kirjan tekstissä, äänitteen sisällössä)
    - muista tiedonlähteistä

Tekijätietojen lähteet (2)

- Tiedonlähteet tekijöiden kuvailuun nimiauktoriteettitietueissa:
  - Kohdissa 9.1.1 (henkilön kuvailu), 10.1.1 (suvun kuvailu) ja 11.1.1 (yhteisön kuvailu) määritellään tiedonlähteeksi mikä tahansa lähde, mutta
  - Tekijän nimen valinnasta on tarkempaa ohjeistusta kohdissa 9.2.2.2, 10.2.2.2 ja 11.2.2.2
    - tekijään liittyvien aineistojen ensisijaiset tiedonlähteet (katso 2.2.2)
    - muut muodolliset merkinnät yhteisöön liittyvissä **aineistoissa**
    - muut lähteet (mukaan lukien **tietolähteet**)

Tekijätietojen lähteet (3)

- Nimiauktoriteettitietueiden tiedonlähteet ovat laajemmat kuin tekijäviittausten ja vastuullisuustietojen:
  - Ø Vastuullisuustiedossa (245c) ja nimiauktorisointeja noudattavassa tekijäviittauksessa (1xx/7xx-kentissä) voi olla jopa eri nimet tiedonlähteistä riippuen
- Tekijätietoja ei kopioida mekaanisesti tiedonlähteestä vaan ne ”normalisoidaan” nimiauktorisoinnin kautta
  - Myöskään tiedonlähteessä olevia rooleja ei tarvitse toistaa tekijätiedoissa (1XX/7XX-kentissä), vaan kuvailuun määritetään RDA:n mukaiset roolit (liite I)

Tekijyys taideteoksissa

- Teoksen tekijäksi merkitään taiteilija, kun pääosassa ovat taiteilijan luomat teokset, esim. näyttelyluettelo tai muu kooste taiteilijan maalauksista tehdyistä kuvajäljenteistä (suomalainen linjaus kohdassa 19.2), esim.
  - 100 1_ |a Aarnio, Eero, |d 1932- |e taiteilija.
  - 245 10 |a Eero Aarnio : |b värin ja ilon muotoilija / |c toimittanut Aila Svenskberg.
  - 264 _1 |a Helsinki : |b WSOY : |b Designmuseo, |c 2016.
  - 500__ |a Artikkelien kirjoittajat: Jukka Savolainen, Sami Sykkö, Laura Houseley, Silvana Annicchiarico, Aila Svenskberg, Sanna Simola, Hannu Pöppönen, Anna-Kaisa Huusko.

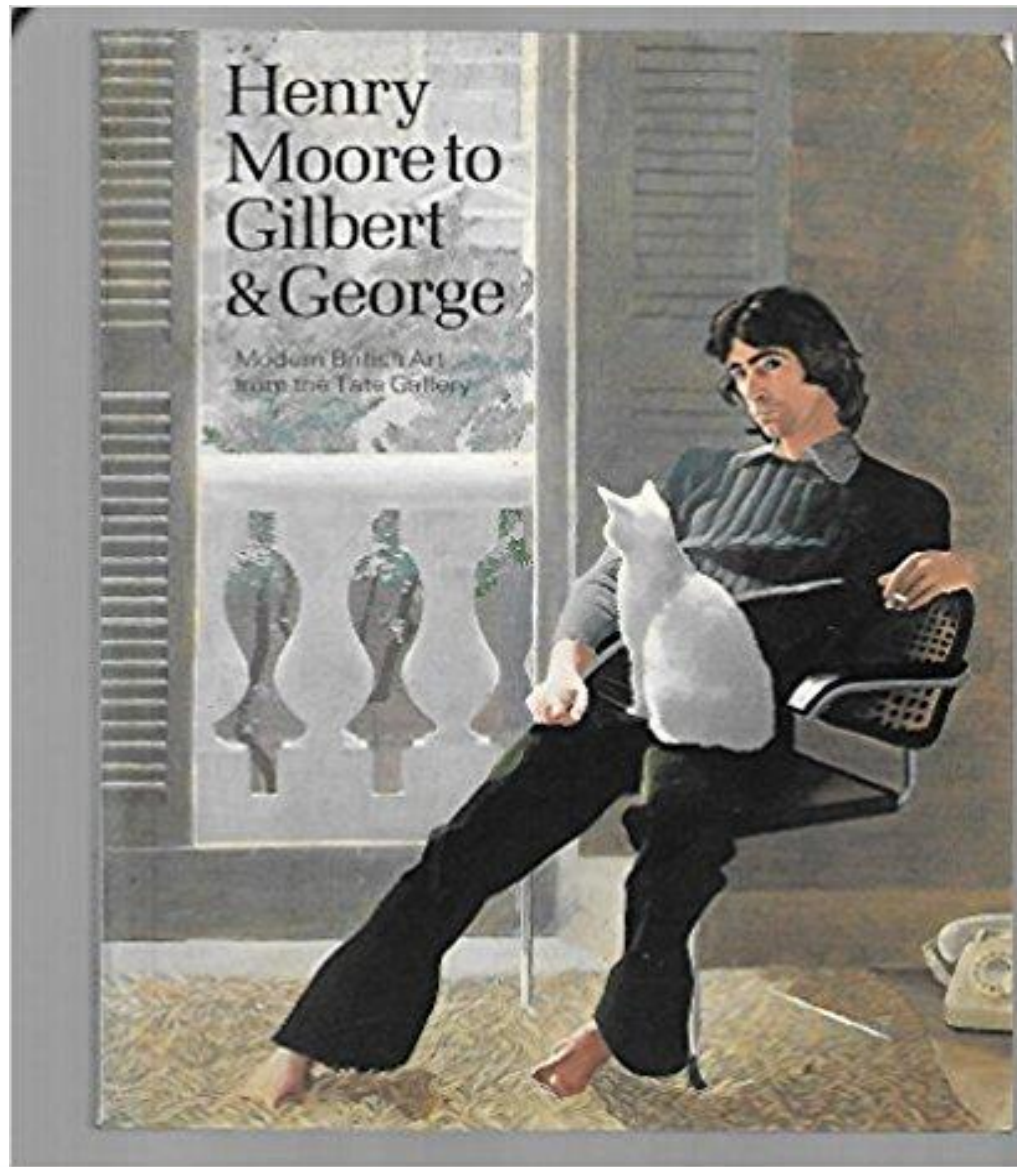
Kansi

Tekijyys taideteoksissa (2)

- Teoksen tekijänä näyttelyjulkaisussa on taidegalleria tms. yhteisö, joka on tehnyt näyttelyn ja joka omistaa kaikki näyttelyssä esiintyvät teokset (Library of Congressin linjaus kohtaan 19.2.1.1.1), esim.
  - 110 2# \$a Tate Gallery.
  - 245 10 \$a Henry Moore to Gilbert & George : \$b modern British art from the Tate Gallery : Palais des beaux-arts, Brussels, 28 September-17 November 1973.
  - 264 #1 \$a London : \$b Tate Gallery Publications, \$c 1973.

Kansi

Taiteilija teoksen tekijänä

- Aineisto sisältää Der Sticker –nimisen runoilijan keskiaikaisen runon ja Johannes Singerin kommentaariin runoon
  - Suurin osa aineistosta on runoa
- Suomalaisten kirjastojen linjaus kohtaan 19.2: ”Teoksen tekijäksi merkitään taiteilija silloin, kun teoksen pääosassa ovat taiteilijan teokset”
- Kommentaarin kirjoittaja on ekspression tekijä (RDA 20.2.1.1 ja I.3.1), ei teoksen

Ote nimiösivulta

STRICKERS KARL DER GROSSE

HERAUSGEGEBEN VON
JOHANNES SINGER

Kuvailu Melindassa

- 100 0 |a Der Stricker, |e kirjoittaja.
- 245 10 |a Strickers Karl der Grosse / |c herausgegeben von Johannes Singer.
- 700 1 |a Singer, Johannes, |e toimittaja, |e kommentaarin kirjoittaja.

Yhteisö tekijänä

- Yhteisö tekijänä merkitään MARC 21 -formaatin 110- tai 710-kenttään
  - Tässä on kyse muistakin kuin julkaisija-roolista
- Kohdassa 19.2.1.1.1 määritellään, milloin yhteisö voi olla teoksen tekijänä:
  - Teos saa alkunsa tai se julkaistaan yhteisön toimesta *ja*
  - Teos käsittelee yhteisöä itseään, on kollektiivisen ajattelun tulosta *tai* raportoi yhteistoiminnasta
- Kohdassa 19.2.1.1.1 mukana myös aineistotyyppikohtaisia ohjeita

Yhteisö tekijänä (2)

- Muissa tapauksissa yhteisöä ei merkitä teoksen tekijäksi
  - kun esim. on epäselvyyttä aineistossa mainitun yhteisön roolista teoksen sisällön luomisessa
- Kohdan 19.2.1.1.1 suomalaisten kirjastojen linjauksia täydennetään lähiaikoina Library of Congressin linjausten tapaisesti:
  - Niiden tapauksien tarkempi erittely, joissa sekä teoksen ideoijalla (esim. virasto) että teoksen toteuttajalla (esim. konsultti) on vaikutusta teoksen sisältöön: teoksen tekijä on se, joka vaikuttaa enemmän sisältöön
  - Varovaisuuden korostaminen yhteisön määrittelemisessä teoksen tekijäksi, kun yhteisö ei täytä kohdan 19.2.1.1.1 kriteerejä ja kun tiedonlähteessä on mainittu myös henkilö/-itä teoksen tekijöinä

Sarja-aineiston yhteisötekijät

- Esimerkkejä sarja-aineistojen yhteisötekijöistä
  - Henkilöstölehdessä teoksen tekijänä on yhteisö, jonka henkilöstöä lehti käsittelee
    - Yhteisö ei ole tällöin vain julkaisijan roolissa vaan myös kirjoittajana
  - Yhteisö, joka julkaisee asiakaslehteä, on julkaisijan roolissa
    - Jos aineisto sisältää yksittäisten kirjoittajien (erityisesti muidenkin kuin yhteisön henkilökunnan) artikkeleja, koosteen kaltaisesti
    - Artikkelien kirjoittajat ovat teoksen tekijöitä, jotka merkitään 700-kenttiin (19.1.2)
- Sukulehdessä teoksen tekijänä on suku, joka on kirjoittanut kaikki jutut lehteen (19.2.1.1.3)

Monografioiden yhteisötekijät

- Esimerkkejä monografia-aineistoista, joissa
  - **Ensisijaisessa tiedonlähteessä** olevat painotukset vaikuttavat mutteivat yksin riittä teoksen ja ekspression tekijyyksien määrittelyyn
  - Teoksen ja ekspression tekijöiden määrittelyssä tarvitaan kuvailijan tulkintaa siitä, kenellä on eniten **vaikutusta teoksen sisältöön**
  - Kuvailupäätökset vaihtelevat tapauskohtaisesti

Esimerkki 1

- Yhteisö on mainittu näkyvästi ensisijaisessa tiedonlähteessä (kannessa).
  - Konsulttiyritys on saanut toimeksiannon yhteisöltä tuottaa aineiston, mutta ei vaikuttaa sisältöön
  - Alkusanoissa mainittu konsulttiyritys ja konsulttiyrityksen asiantuntijoita
  - Alkusanoissa mainittu myös toimeksi antavan yhteisön asiantuntijoita
- Ø Toimeksi antava yhteisö on teoksen tekijänä (110-kentässä) kohdan 19.2.1.1.1b mukaan: Teos kollektiivisen ajattelun tulos

Ote kannesta

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

RAPORTEJA 102 | 2016

E18 Turun kehätien parantaminen välillä Naantali – Raisio

Ympäristövaikutusten arviointiselostus

Ote kannen kääntöpuolelta

YHTEYSTIEDOT

HANKKEESTA VASTAAVA

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, liikenne ja infrastruktuuri-vastuualue

Itsenäisydenaukio 2, PL 236, 20101 TURKU

Projektipäällikkö Vesa Virtanen

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

puh. 040 583 2078

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELYN YHTEYSVIRANOMAINEN

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Itsenäisydenaukio 2, PL 236, 20101 TURKU

Ylitarkastaja Petri Hiltunen

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

puh. 029 502 2867

YVA-KONSULTTI

Ramboll Finland Oy

Projektipäällikkö Jouni Lehtomaa, puh. 040 747 9868

YVA-vastuuhenkilö Reetta Suni, puh. 040 447 2214

Säterinkatu 6, PL 25, 02600 ESPOO

etunimi.sukunimi@ramboll.fi

Tässä YVA-menettelyssä hankkeesta vastaava on Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) liikenne ja infrastruktuuri-vastuualue. YVA-menettelyssä YVA-lain mukaisena yhteysviranomaisena toimii Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat-vastuualue. Ympäristövaikutusten arvioinnissa ja arviointiselostuksen laadinnassa konsulttina on toiminut Ramboll Finland Oy.

nettelyyn liittyvistä ajankohtaisista asioista. Ympäristövaikutusten arviointityötä ohjaavaan hankeryhmään ovat kuuluneet:

- Varsinais-Suomen ELY-keskus, liikenne ja infrastruktuuri
  - Vesa Virtanen
  - Antti Kärki

Ramboll Finland Oy:stä työhön ovat osallistuneet seuraavat asiantuntijat:

Ins.	Jouni Lehtomaa	projektipäällikkö
FM	Jari Mannila	YVA-vastuhenkilö (09/2016 saakka)
FM	Reetta Suni	YVA-vastuhenkilö (09/2016 alkaen)
Ins. AMK	Sari Kirvesniemi	yleissuunnittelusta vastaava pääsuunnittelija
EM	Laura Lehtovuori	projektikoordinaattori, raportointi, kartat ja paikkatieto

Kuvailu Melindassa nyt

- 110 1_ |a Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. |b Liikenne ja infrastruktuuri –vastuualue.
- 245 10 |a E18 Turun kehätien parantaminen välillä Naantali – Raisio : |b ympäristövaikutusten arviointiselostus / |c hankkeesta vastaava: Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue ; YVA-konsultti: Ramboll Finland Oy.
- 264 _1 |a Turku : |b Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, |c 2016.
- 710 2_ |a Ramboll Finland (yhtiö)

Kuvailusuositus

- 110 1_ |a Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. |b Liikenne ja infrastruktuuri –vastuualue, |e kirjoittaja.
- 245 10 |a E18 Turun kehätien parantaminen välillä Naantali – Raisio : |b ympäristövaikutusten arviointiselostus / |c ~~hankkeesta vastaava: Varsinais-Suomen e Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue ; YVA-konsultti: Ramboll Finland Oy.~~
- 264 _1 |a Turku : |b Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, |c 2016.
- 710 2_ |a Ramboll Finland (yhtiö) |e asiantuntija.

Ø Yhteisötekijäys keventää kuvailua, kun ei merkitä kaikkia yksittäisiä asiantuntijoita kuvailuun

Esimerkki 2

- Kannessa mainittu toimeksi antavan yhteisön nimi, mutta nimiösivulla (ensisijaisessa tiedonlähteessä) mainittu vain asiantuntijaryhmän jäsenet
  - Toimeksi antava yhteisö on ulkoistanut ajattelutyön asiantuntijaryhmälle johdannon mukaan
  - Asiantuntijaryhmää ei ole nimetty eikä luvuissa tai sisällysluettelossa mainita, mitä kukin asiantuntijaryhmän jäsen on kirjoittanut
- Ø Tämän yhteistyössä tehdyn teoksen tekijöinä ovat kaikki kirjoittajat:
- Ø Ensimmäinen kirjoittaja laitetaan 100-kenttään, muut 700-kenttiin

Ote nimiösivulta

Ravinnevisio

Selvitys Pirkanmaan puhdistamolietteiden ja biojätteiden ravinteista ja niiden potentiaalisesta käytöstä.

TIINA MÖNKÄRE

VILJAMI KINNUNEN

ELINA TAMPIO

SATU ERVASTI

EEVA LEHTONEN

RIITTA KETTUNEN

SAIJA RASI

JUKKA RINTALA

Ote nimiösivun
kääntöpuolelta

RAPORTEJA 74 | 2016

RAVINNEVISIO

**SELVITYS PIRKANMAAN PUHDISTAMOLIETTEIDEN JA BIOJÄTTEIDEN
RAVINTEISTA JA NIIDEN POTENTIALISESTA KÄYTÖSTÄ.**

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: KEHA-keskus

ISBN 978-952-314-489-7 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkójulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-489-7

www.doria.fi/ely-keskus

Ote
kannesta

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

RAPORTTEJA 74 | 2016

Ravinnevisio

Selvitys Pirkanmaan puhdistamolietteiden ja biojätteiden ravinteista ja niiden potentiaalisesta käytöstä.

TIINA MÖNKÄRE | VILJAMI KINNUNEN | ELINA TAMPIO | SATU ERVASTI | EEVA LEHTONEN |
RIITTA KETTUNEN | SAIJA RASI | JUKKA RINTALA

Tämän selvityksen taustana on Pirkanmaan vesihuollon kehittämissuunnitelma, joka päivitettiin vuonna 2015 yhteistyössä Pirkanmaan liiton, kuntien, vesihuoltolaitosten, Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n, viranomaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Suunnitelmassa on esitetty erilaisia linjauksia ja periaatteita, joita vesihuollon eri toimijoiden tulisi ottaa huomioon suunnitellessaan vesihuoltoon liittyviä tulevia toimenpiteitä. Yhtenä tavoitteena suunnitelmaan sisältyy puhdistamolietteiden hyötykäytön ja ravinteiden kierrätyksen edistäminen entisestään osana kierto- ja biotaloutta. Tähän tavoitteeseen liittyvänä jatkoselvitystyönä on laadittu tämä Pirkanmaan ravinnevisioraportti Tampereen teknillisen yliopiston ja Luonnonvarakeskuksen toimesta.

Tämän selvityksen tekemisestä ovat vastanneet seuraavat henkilöt:

- Tampereen teknillinen yliopisto: DI, tutkija Tiina Mönkäre; FM, tutkija Viljami Kinnunen; TkT, yliopistonlehtori Riitta Kettunen ja TkT, prof. Jukka Rintala
- Luonnonvarakeskus (Luke): FM, tutkija Elina Tampio; DI, tutkija Satu Ervasti; FM, tutkija Eeva Lehtonen ja FT, erikoistutkija Saija Rasi

Työtä ja sen sisältöä ovat ohjanneet seuraavat ohjausryhmän jäsenet:

- Pirkanmaan ELY-keskus: Heidi Heino, Kaija Joensuu, Amer Bilaletdin, lisäksi osallistunut Antero

Ote kuvailulehdeiltä

KUVAILELEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero

Raportteja 74/2016

Vastuualue

Ympäristö ja luonnonvarat

Tekijät

Tiina Mönkäre, Viljami Kinnunen, Elina Tampio, Satu
Ervasti, Eeva Lehtonen, Riitta Kettunen, Saija Rasi,
Jukka Rintala

Julkaisu-aika

Kesäkuu 2016

Kustantaja /Julkaisija

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Hankkeen rahoittaja /toimeksiantaja

Ote takakannesta

Selvityksen Pirkanmaan puhdistamolietteiden ja biojätteiden ravinteista ja niiden potentiaalisesta käytöstä on teettänyt Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan Jätehuolto Oy, Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy ja Nokian Vesi Oy. Työn on toteuttanut Tampereen teknillinen yliopisto ja Luonnonvarakeskus.

Kuvailu Melindassa nyt

- 110 1 |a Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. |b Ympäristö ja luonnonvarat - vastuualue.
- 245 10 |a Ravinnevisio : |b selvitys Pirkanmaan puhdistamolietteiden ja biojätteiden ravinteista ja niiden potentiaalisesta käytöstä : loppuraportti / |c Tiina Mönkäre, Viljami Kinnunen, Elina Tampio, Satu Ervasti, Eeva Lehtonen, Riitta Kettunen, Saija Rasi, Jukka Rintala.
- ...
- 700 1 |a Kinnunen, Viljami, |e kirjoittaja.
- 700 1 |a Lehtonen, Eeva, |e kirjoittaja.
- 700 1 |a Mönkäre, Tiina, |e kirjoittaja.
- 710 1 |a Luonnonvarakeskus.
- 710 2 |a Tampereen teknillinen yliopisto.
- ...

Kuvailusuositus

- 100 1 |a Mönkäre, Tiina, |e kirjoittaja.
- 245 10 |a Ravinnevisio : |b selvitys Pirkanmaan puhdistamolietteiden ja biojätteiden ravinteista ja niiden potentiaalisesta käytöstä :~~loppuraportti~~/ |c Tiina Mönkäre, Viljami Kinnunen, Elina Tampio, Satu Ervasti, Eeva Lehtonen, Riitta Kettunen, Saija Rasi, Jukka Rintala.
- ...
- 700 1 |a Kinnunen, Viljami, |e kirjoittaja.
- 700 1 |a Lehtonen, Eeva, |e kirjoittaja.
- 710 1 |a Luonnonvarakeskus, |e asiantuntija.
- 710 2 |a Tampereen teknillinen yliopisto, |e asiantuntija.
- 710 1 |a Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. |b Ympäristö ja luonnonvarat – vastuualue, |e julkaisija, |e toimeksiantaja.
- ...

Esimerkki 3

- Nimiösivulla (ensisijainen tiedonlähde), nimiösivun kääntöpuolella ja kannessa mainittu vain toimeksi antavan yhteisön nimi.
  - Henkilötekijät mainittu vain saatteeksi-osiossa, jossa myös mainittu toimeksi antavan yhteisön perustama hanke ja hankkeen ohjaus.
  - Henkilötekijät eivät ole antaneet selvityksen pohjalta suosituksia tai vetäneet johtopäätöksiä.
- Ø Toimeksi antava yhteisö on kokonaisuudessaan teoksen tekijä (110-kenttä)
- Ø Henkilötekijät ovat yhteisön asiantuntijoita eli muita teokseen liittyviä toimijoita (700-kentät)

Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa

Opetusministeriön julkaisuja 2009:20

Opetusministeriö • Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto • 2009

Undervisningsministeriet • Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen • 2009

Ote nimiösivun
kääntöpuolelta

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
PL 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

www.minedu.fi
www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

Taitto / Ombrytning: Riikka Hyypiä
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki 2009

ISSN: 1797-9501 (PDF)
ISBN: 978-952-485-563-1 (PDF)

Opetusministeriön julkaisuja 2009:20

Ote
kannesta

Opetusministeriö

Kulttuuri

Undervisningsministeriet

Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa

Opetusministeriön julkaisuja 2009:20

Selvityksessä oli mukana yhteensä 171 kirjastoa, arkistoa ja museota.

Selvityksen taustahaastattelut tehtiin vuonna 2005 ja internetkyselyt vuonna 2007. Selvityksen tekohetki sijoittuu ajankohtaan, jolloin kirjastojen, arkistojen ja museoiden toimintaympäristön suuret muutokset olivat alkamassa ja mm. tekijänoikeuslainsäädännön laaja digitaalisen aikakauden uudistus oli käynnissä.

Raportin ovat kirjoittaneet projektipäälliköt Jenni Joki ja Suvi Oinonen. Selvitysprosessin toteutuksesta ovat suunnittelun ja aineiston keruun osalta vastanneet projektipäälliköt Suvi Oinonen ja Outi Somervuori sekä tutkimusassistentti Riikka Kero. Aineiston tilastollisissa analyyseissa on avustanut tutkimussuunnittelija Juha Koponen.

Selvityksen johtoryhmän puheenjohtajana on ollut Jukka Liedes opetusministeriöstä ja jäseninä Jorma Waldén opetusministeriöstä sekä Pekka Rislakki ja Jukka-Pekka Timonen Kopiostosta. Johtoryhmän sihteerinä ovat toimineet Outi Somervuori ja Suvi Oinonen. Selvityskohteen käsitteistön hahmottamiseen on keskeisen panoksen antanut Jukka-Pekka Timonen.

Kuvailu Melindassa nyt

- 110 1 |a Suomi. |b Opetusministeriö. |b Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.
- 245 10 |a Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa / |c Jenni Joki, Suvi Oinonen.
- 700 1 |a Joki, Jenni, |e kirjoittaja.
- 700 1 |a Oinonen, Suvi, |e kirjoittaja.

Kuvailusuositus

- 110 1 |a Suomi. |b Opetusministeriö. |b Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, |e kirjoittaja.
- 245 10 |a Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa / |c ~~Jenni Joki, Suvi Oinonen~~ Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.
- 700 1 |a Joki, Jenni, |e asiantuntija.
- 700 1 |a Oinonen, Suvi, |e asiantuntija.

Tekijä teoksen auktorisoidussa hakutiedossa

- MARC 21 –formaatin kenttiin 100/110/111 merkittävät viittaukset teoksen tekijään ovat myös osa viittausta ko. aineiston teokseen
  - 100/110/111-kenttiin merkitään vain ne tekijätiedot (19.2 ja I.2.1), joilla on merkitystä teoksen **identifiointiin** ja jotka voidaan siten sisällyttää teoksen auktorisoituun hakutietoon
  - 100/110/111-kentät yhdessä 240/245/243-kenttien kanssa muodostavat teosviittauksen
- Teoksen auktorisoidun hakutiedon muodostamisen ohjeet ovat luvussa 6.27:
  - Yhteistyössä tehdyn teoksen auktorisoituun hakutietoon (teos-viittaukseen) sisällytetään (eli 100/110/111-kenttään merkitään) 1. kirjoittajan nimi (6.27.1.3)
  - Koosteteoksen auktorisoitu hakutieto muodostetaan teoksen nimekkeestä (6.27.1.4) eli 100/110/111-kenttään ei merkitä mitään

Teostyyppien erottelu

- Suomalaiset linjaukset yhteistyössä tehdyistä teoksista (6.27.1.3) ja koosteteoksista (6.27.1.4) pyrkivät auttamaan kuvailijaa analysoimaan ja tyypittämään kuvailun kohteen
  - Yksityiskohtaisia kaikkiin kuvailutapauksiin sopivia ohjeistuksia ei ole mahdollista tai järkevää antaa
  - Kuvailukohteen analysointi ja tyypittely on osa kuvailijan työtä ja edellyttää aina ohjeiden tulkintaa
- Tiedonhakijan näkökulma hyvä huomioida
  - Sekä yhteistyössä tehdyn että koosteteoksen kuvailuun merkitään kaikki teoksen tekijät
  - Kuvailut poikkeavat vain teosviittauksen osalta: Jääkö teos löytymättä, jos tekijän nimi ei ole osa teoksen auktorisoitua hakutietoa (1XX-kentässä)?

Yhteistyössä tehty teos

- Suomalaisen kirjastojen linjauksessa kohdassa 6.27.1.3 on kaksi tyypittelyä helpottavaa parametria:
  - Aineistossa ei ole selkeästi ilmaistu, kuka tekijöistä on päävastuussa
  - Aineisto ei koostu erillisistä teoksista, joilla on omat tekijänsä
- Usein (muttei aina) tällaisessa aineistossa
  - Ei ole mainittu yksittäisiä tekijöitä sisällysluettelossa tai artikkelien yhteydessä
  - Ensisijaisessa tiedonlähteessä, johdannossa tai alkusanoissa ei ole korostettu jonkun tekijän roolia yli muiden tai ylipäättään mainittu tekijöiden rooleja
  - Sisällön perusteella on todennäköistä, että artikkelit on kirjoitettu tätä teosta varten yhteistyössä

Tupakka- ja nikotiiniriippuvuus

Antero Heltoma • Kalevi Kananen
Teuvo Kortonen • Klaus Wierll Orom.

0000000000

Sisällys

■	1. Tupakka, nikotiini ja riippuvuus – nikotiini koukuttaa, tupakka tappaa	7
■	2. Nikotiini- ja tupakkatuotteet, tuotteiden käyttötavat ja käytön yleisyys	21
■	3. Tupakoinnin aseman muutos yhteiskunnassa	35
■	4. Tupakoinnin vähentämiseen tähtäävät toimet	43
■	5. Nuorten tupakoinnin ehkäisy	55
■	6. Nikotiinin farmakologia ja riippuvuuden neurobiologia	63
■	7. Perimän merkitys tupakkariippuvuudessa	75
■	8. Tupakan kemikaalit ja niiden vaikutukset	79
■	9. Tupakan aiheuttamat sairaudet	97
■	10. Tupakoinnin aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle	109
■	11. Riippuvuuden tunnistaminen ja yleiset hoitoperiaatteet	113
■	12. Lopettamismotivaation löytäminen	129

12.20 Tupakoinnin lopettamismotivaation löytäminen

PILVIKKI ABSETZ, KLAS WINELL

Mitä hyötyä on tupakointia tukevien motivaatiotekijöiden näkyväksi tekemisestä, paitsi että kokemus ymmärretyksi tulemisesta lisää luotamusta? Eikö se vain lisää intoa tupakointiin?

Jos tupakointimotivaatiota ei käsitellä, se saattaa jäädä tupakoijalta itseltäänkin piiloon. Piilossa olevaa on vaikea muuttaa. Jokainen tupakoija tietää ainakin useimmista tupakoinnin vaaroista ja vaikka joku niitä vähättelisikin, niin valtaosa on huolestuneita niistä omalla kohdallaan.

Jokaisella tupakoijalla on myös ajatuksia ja ehkä kokemuksiakin tupakoinnin haitoista ja lopettamisen eduista. Kun tupakoija pohtii tupakoinnin hyötyjä ja kertoo niistä ymmärtävälle ja hyväksyvälle kuulijalle, hän alkaa lähes automaattisesti tuottaa ajatuksia ja puhetta myös haitoista. Hän kääntää itse puhettaan lopettamismotivaatiota vahvistavaksi.

Vaikka epäonnistuneet lopettamisyrietykset voivat nakertaa pystyvyyttä, oikein käsiteltynä ne voivat myös paljastaa suuren määrän asiantuntijuutta lopettamisen sudenkuoppien tunnistamisessa ja ylittämässä.

Kenellä seuraavista on eniten käytännön asiantuntemusta tupakoinnin lopettamisen taivoista: ei koskaan tupakoineella, kertarysäyksellä onnistuneella lopettajalla vai sillä, joka on yrittänyt monta kertaa, onnistunut vaihteleviksi ajoiksi ja taas retkahtanut? Viimeksi mainittu on ehkä paras asiantuntija, mutta hänen asiantuntemustaan ei ole tunnistettu eikä se usein ole hänellä itselläänkään aktiivisesti käytössä (ks. kuva 12.25d).

12.25 Käytännön keinoja tupakoinnin lopettamis- motivaation löytämiseen ja tukemiseen

PILVIKKI ABSETZ, KLAS WINELL

Kuvailu Melindassa

- 100 1 |a **Absetz, Pilvikki**, |d 1963- |e kirjoittaja.
- 245 10 |a Tupakka- ja nikotiiniriippuvuus / |c **Antero Heloma**, Kalervo Kiiänmaa, Tellervo Korhonen, Klas Winell toim. ; kirjoittajat Pilvikki Absetz [ja 35 muuta].
- 700 1 |a Heloma, Antero, |d 1951- |e kirjoittaja, |e toimittaja.
- 700 1 |a Kiiänmaa, Kalervo, |d 1947- |e kirjoittaja, |e toimittaja.
- 700 1 |a Korhonen, Tellervo, |d 1955- |e kirjoittaja, |e toimittaja.
- 700 1 |a Winell, Klas, |d 1950- |e kirjoittaja, |e toimittaja.
- ...
- Nimiösivua (ensisijaista tiedonlähdettä) ei tässä käsillä, mutta vastuullisuustiedon (jolla sama ensisijainen tiedonlähde kuin teoksen tekijällä) perusteella pitäisi Antero Heloma olla 100-kentässä
  - Toisaalta, tällä ei merkitystä tiedonhakijan kannalta

Kooste

- Suomalaisien kirjastojen linjauksessa kohdassa 6.27.1.4 on kaksi aineiston tyypittelyä helpottavaa parametria:
  - Aineistossa on ilmaistu, kuka on tehnyt minkäkin osan teoksesta
  - Aineistossa on usein mainittu kokoaja/toimittaja
  - Tekijöinä on mainittu henkilöitä, jotka eivät ole voineet tehdä teosta yhteistyössä, esim. elinajan perusteella
- Linjauksesta poistuu kohta ”*Epävarmoissa tapauksissa aineisto katsotaan olevan kokoomateos, ei yhteistyössä tehty teos*” seuraavassa RDA Toolkitin päivityksessä

Kooste (2)

- Käytännössä, todistustaakka on koosteella eli
  - Jos koosteen ominaispiirteitä ei löydy aineistosta, oletetaan sen olevan yhteistyössä tehty
- Usein (muttei aina) koostetyyppisessä aineistossa
  - Löydettävissä selkeästi toisistaan erillisiä osateoksia, joiden tekijät on spesifioitu
  - Toimittajalla/koostajalla on keskeinen rooli erillisten teosten koosteen kasaamisessa
  - Ensisijaisessa tiedonlähteessä ei ole lueteltu kaikkia tekijöitä
  - Sisällysluettelossa ja artikkelien yhteydessä on tekijöiden nimet

Ote nimiösivulta

**VÄHEMMÄN
LIHAA
KOHTI KESTÄVÄÄ
RUOKAKULTTUURIA**

TOIMITTANUT
HANNA MATTILA

Ote kannesta

Ote sisällysluettelosta

SISÄLLYS

Hanna Mattila

JOHDANTO: RUOKAVALION MERKITYS ELÄMÄSSÄMME 7

Johanna Mäkelä & Mari Niva

1. LIHA SUOMALAISESSA RUOKAKULTTUURISSA 16

Marja-Leena Ovaskainen

2. LIHANKULUTUS NUMERONA 36

Juha-Matti Katajajuuri & Hannele Pulkkinen

3. LIHA JA YMPÄRISTÖ..... 50

Mikael Fogelholm

4. LIHA JA TERVEYS 77

Ote yhdestä
artikkelista

5

LIHANKULUTUKSEN MERKITYS SUOMEN MAATALOUELLE

Heikki Lehtonen

5.1 SUOMEN LIHANKULUTUS EU-VERTAILUSSA

Aikaisemmissa luvuissa käsiteltyyn lihankulutuksen kasvuun on muitakin syitä kuin yleinen varallisuuden karttuminen. Ensinnäkin EU-jäsenyys alensi lihan kuluttajahintoja. Yhtä-

Kuvailu Melindassa

- 245 00 |a Vähemmän lihaa : |b kohti kestäväää ruokakulttuuria / |c toimittanut Hanna Mattila ;
[artikkelien] kirjoittajat: ~~Mikael Fogelholm, Anu Hopia, Juha-Matti Katajajuuri, Hannele Kulanko, Heikki Lehtonen, Outi Luukkonen, Hanna Mattila, Johanna Mäkelä, Mari Niva, Marja-Leena Ovaskainen, Pasi Pohjolainen, Hannele Pulkkinen, Helmi Risku-Norja, Petri Tapio.~~
- 7001 |a Mattila, Hanna, |e toimittaja, |e kirjoittaja.
- 7001 |a Fogelholm, Mikael, |d 1959- |e kirjoittaja.
- 7001 |a Hopia, Anu, |d 1960- |e kirjoittaja.
- ...
- Vastuullisuustiedon ensisijainen tiedonlähde sisältää vain tiedon toimittajasta
  - Kaikkien kirjoittajien luetteleminen turhaa aineiston tunnistamisen ja tiedonhaun kannalta

Kuvailun keventäminen

- Tietueissa samoja tietoja eri kentissä, esim. vastuullisuustiedossa ja tekijätiedoissa
  - RDA:n näkökulmasta nämä tiedot eivät ole päällekkäisiä tietojen eri funktioiden vuoksi
- Kuvailustandardien kansallinen kehittämisryhmä käy parhaillaan läpi RDA:n pakollisia ydinelementtejä ja niihin liittyviä linjauksia kuvailun keventämisen näkökulmasta

Kuvailun keventäminen (2)

- Vastuullisuustietojen keventäminen:
  - RDA antaa mahdollisuuden jättää merkitsemättä kaikkia samassa roolissa olevia toimijoita vastuullisuustietoon (2.4.1.5 valinnainen poisjättäminen), mutta nykyinen suomalainen linjaus estää toimijoiden karsimisen
    - Kuvailustandardiryhmä ehdottaa linjauksen muuttamista poisjättämistä tukevaksi
  - RDA antaa mahdollisuuden vain ensimmäisen tiedonlähteessä mainitun ja päänimekkeeseen liittyvän vastuullisuustiedon merkitsemisen kuvailuun (2.4.2), mutta
    - Suomalainen linjaus edellyttää, että kaikki vastuullisuustiedot merkitään, jos ne ovat tarpeen julkaisun tunnistamiseksi tai niitä pidetään muuten tärkeinä kuvailtavan aineiston kannalta
    - Kuvailustandardiryhmä näkee linjauksen mahdollistavan tapauskohtaisen ja kuvailijan harkintaan pohjautuvan kuvailun keventämisen

Kuvailun keventäminen (3)

- Teoksen tekijätietojen keventäminen
  - RDA antaa mahdollisuuden vain pääasiallisen tai tiedonlähteessä ensin mainitun teoksen tekijän merkitsemiseen kuvailuun (19.2)
    - Suomalainen linjaus vaatii, että kaikki tekijät merkitään, mutta mahdollistaa myös poikkeuksen tekemisen kuvailevan yhteisön harkinnan mukaan
    - Kuvailustandardiryhmä ei ole vielä ottanut kantaa tähän sääntökohtaan

Kuvailun keventäminen (4)

- Teokseen liittyvän muun toimijan tietojen keventäminen
  - RDA vaatii teokseen liittyvän muun toimijan merkitsemistä kuvailuun vain silloin, kun toimijatieto sisältyy teoksen auktorisoituun hakutietoon (19.3)
    - Onko tällaisia tapauksia (esim. julkaisijan roolissa oleva toimija merkitään 110-kenttään)?
    - Suomalainen linjaus kehottaa merkitsemään toimijat kuvailuun tapauskohtaisesti
    - Kuvailustandardiryhmä ei ole vielä ottanut kantaa tähän sääntökohtaan

Kuvailun keventäminen (5)

- Ekspression tekijätietojen keventäminen
  - RDA ei vaadi ekspressioiden tekijöiden merkitsemistä kuvailuun (20.3):
    - Suomalainen linjaus pakottaa toimittajan, kääntäjän, sanoittajan ja sovittajan merkitsemisen aina sekä kuvittajan merkitsemisen silloin, kun aineisto on kuvateos. Lisäksi muut ekspression tekijät merkitään, kun ne katsotaan tärkeiksi.
    - Kuvailustandardiryhmä ei ole vielä ottanut kantaa tähän sääntökohtaan

Kiitos!

Kysymyksiä ja kommentteja?

marja-liisa.seppala@helsinki.fi

Kuvailusääntöpalvelun osoite: kuvailusaannot-posti@helsinki.fi

Kuvailusääntöpalvelun sivut: <https://www.kiwi.fi/display/Kuvailusaantopalvelu>